

PATRYCJA KOWNACKA

LOKALNOŚĆ

W NAUCZANIU JĘZYKA POLSKIEGO JAKO OBCEGO

NA PRZYKŁADZIE PODLASIA

Streszczenie

Lokalność jest zagadnieniem podejmowanym w badaniach z zakresu glottodydaktyki polonistycznej przez wielu badaczy (por. np. Zarzycka 2005, Ligara 2008, Dembowska-Wosik 2010, Achteлик 2013, Garncarek 2022). Zwykle wpisuje się ją w kontekst kultury narodowej, reprezentowanej przez centra kulturowe lub historyczne Polski, choć w wielu programach nauczania kultury lokalność peryferyjna jest ograniczona do minimum. Panuje zatem tendencja do dychotomicznego postrzegania lokalności jako kategorii przestrzennej w opozycji centrum–peryferie. W związku z tym lokalność reprezentatywna dla peryferii (geograficznych, kulturowych, akademickich) bywa pomijana lub niewystarczająco opracowana w materiałach glottodydaktycznych, szczególnie podręcznikach. Podjęta praca wypełnia lukę badawczą związaną z brakiem holistycznego ujęcia kategorii lokalności w glottodydaktyce polonistycznej dotyczącej się poziomu podstawowego (A), a także niewystarczającym omówieniem lokalności odnoszącej się do regionów peryferyjnych.

Odwołując się do pojęć z zakresu lingwistyki kulturowej, takich jak leksykultura i lingwakultura (por. Galisson, za: Ligara 2009; Zarzycka 2005, Dembowska-Wosik 2010), a także wyrosłej na gruncie dialektologii i etnolingwistyki, choć z powodzeniem wykorzystywanej w glottodydaktyce, koncepcji kulturemów (Rak 2015, Zarzycka 2019), w rozprawie zaproponowano autorskie rozumienie kategorii lokalności w nauczaniu języka polskiego jako obcego. Leksyka lokalna, jako zasadnicza egzemplifikacja lokalności w materiałach glottodydaktycznych, została poddana analizie w perspektywie onomastyczno-etnolingwistycznej.

Zasadniczym celem rozprawy jest zdiagnozowanie sposobu funkcjonowania lokalności i leksyki lokalnej w glottodydaktyce polonistycznej w środowisku endolingwalnym na poziomie A z perspektywy dydaktycznej. Realizacji celu posłużyły: analiza ilościowo-jakościowa leksyki lokalnej wyekscerpowanej z materiałów glottodydaktycznych i wypowiedzi podlaskich lektorów poddanych ankietyzacji, charakterystyka postaw lektorów wobec nauczania leksyki lokalnej, a także rekonstrukcja wizerunku Podlasia (jako przykładowego obszaru

peryferyjnego) kreowanego w glottodydaktyce polonistycznej. Przeprowadzone analizy pozwoliły określić sposób wykorzystania lokalności w materiałach glottodydaktycznych i praktyce lektorskiej. W badaniach ilościowo-jakościowych potwierdzono, że w podręcznikach dominuje strategia monocentryczna (centryzm lokalny), zaś sporadycznie występuje strategia policentryczna.

Badania ankietowe podlaskich lektorów dowiodły, że lektorzy pełnią funkcję ambasadorów regionalnej kultury. Panuje jednak dość spory subiektywizm w doborze elementów kultury i leksyki lokalnej. Poza tym okazało się, że nie wszystkie pola leksykalne są przez nauczycieli wykorzystywane w kontekście nauczania lub utrwalania leksyki lokalnej, ponieważ nie uznają leksyki lokalnej za tło do doskonalenia innych sprawności językowych, lecz zwykle stosują ją przy tematach bezpośrednio kojarzonych z lokalnością, szczególnie w odniesieniu do kulinariów i wątków topograficznych.

Obraz Podlasia kreowany w glottodydaktyce ogranicza się do elementów topograficznych, przyrodniczych, kulinarnych i antropologicznych. Różnica w sposobie kreowania wizerunku regionu poprzez autorów podręczników niezwiązanych z Podlasiem a podlaskich lektorów i autorów lokalnych materiałów glottodydaktycznych polega na tym, że ci pierwsi przedstawiają uproszczony obraz tego obszaru (głównie topograficzny lub przyrodniczy), natomiast ci drudzy skupiają się na bardziej wielostronnym ujęciu.

Wnioski z przeprowadzonych badań skłaniają do pogłębionej refleksji nad miejscem lokalności w programach dydaktyki kultury na początkowych poziomach nauczania. Efektem rozważań jest próba stworzenia kompleksowego ujęcia tematyczno-leksykalnego inwentarza kompatybilnego z zagadnieniami tematycznymi z zakresu wyznaczonego przez ESOKJ. W pracy zaprezentowano propozycję autorskiego inwentarza zawierającego leksykę podlaską wraz ze wskazówkami dydaktycznymi. Inwentarz stanowi uzupełnienie programu dydaktyki kultury ogólnopolskiej i nauczania języka polskiego jako obcego. Jako przykładowe narzędzie wspierającego dydaktykę leksyki i kultury lokalnej może być wykorzystany przez lektorów nauczających w innych regionach peryferyjnych.